

ENFLASYON ORANI, KDV GELİRLERİ VE MEVDUAT FAİZ ORANLARI BAĞLAMINDA PARA VE MALİYE POLİTİKASININ ARAÇ VE ETKİLERİNE İLİŞKİN YENİ KANITLAR

Murad KAYACAN* & Ali DOĞDU**

Öz

Ekonomi literatüründe piyasa başarısızlıklarında ve konjonktürel dalgalanmalar sonucu oluşan problemlerde bazı temel araçların uzunca bir süredir kullanılageldiği görülebilmektedir. Ortodoks ve heteredoks iktisadi okulların tercihleri farklı olmakla beraber ağırlıklı olarak tercih edilen Ortodoks yaklaşımda, enflasyonist bir dönemde talebi daraltıcı etki oluşturacak para ve maliye politikaları uygulamada bulunurken, tam tersi olarak deflasyonist bir dönemde ise genişletici etkiler içeren politikalara yönelim artmaktadır. Bunun dışında bir de bağımsız merkez bankaları ile para politikası araçları kullanılarak da ekonomiyi çeşitli nedenlerden dolayı müdahalede bulunulabilmektedir. Bu çalışma 1985-2022 yılları arasında Türkiye'de Katma Değer Vergisi (KDV) gelirleri, mevduat faiz oranları ve enflasyon oranları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Johansen eşbütünleşme ve VECM modeli kullanılarak analiz edilen verilerin uzun dönemde durağan ve eşbütünleşmeye olduğu gözlemlenmiştir. VECM sonuçlarına göre, enflasyon oranlarındaki bir değişimin 2,5 yıl içinde uzun dönem dengesine ulaşabildiğini, KDV gelirlerindeki bir değişimin yaklaşık 1,3 yıl sürdüğünü ve mevduat faiz oranlarındaki bir değişimin dengeye ulaşmasının yaklaşık 10 ay sürdüğünü göstermektedir. Uzun dönem denklemi, enflasyon oranlarındaki %1'lik bir düşüşün KDV gelirlerini %0,003 ve mevduat faiz oranlarını %0,49 oranında etkilediğini göstermektedir. KDV gelirlerindeki %1'lik bir düşüş, enflasyon oranı ve mevduat faiz oranları üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Öte yandan, enflasyon ile KDV gelirleri ve mevduat faiz oranları arasında ve KDV gelirlerinden enflasyon ve mevduat faiz oranlarına doğru çift yönlü nedensellik olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Johansen Eşbütünleşme, VECM Analizi, KDV, Mevduat Faizi, Enflasyon.

* Doç. Dr., Uluslararası Fıncal Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası Finans Bölümü, murad.kayacan@final.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7606-6183>

** Doktora Öğrencisi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Araştırma Enstitüsü, Ekonomi Anabilim Dalı, ali.dogdu@emu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0556-8255>

NEW EVIDENCE ON THE INSTRUMENTS AND EFFECTS OF MONETARY AND FISCAL POLICY IN THE CONTEXT OF INFLATION RATE, VAT REVENUES AND DEPOSIT INTEREST RATES

Abstract

In the economic literature, some basic tools are used in market failures and problems arising from cyclical fluctuations. Orthodox and heterodox economic schools have different preferences. In the generally preferred orthodox approach, monetary and fiscal policies that will have a contractionary effect on demand are implemented in an inflationary period, while on the contrary, in a deflationary period, the tendency towards policies with expansionary effects increases. Apart from this, the economy could be intervened for various reasons by using independent central banks and monetary policy instruments. This study examined the relationship between Value Added Tax (VAT) revenues, deposit interest rates and inflation rates in Türkiye between 1985 and 2022. It was observed that the data analyzed using the Johansen cointegration and VECM model were stationary and cointegrated in the long term. VECM results show that a change in inflation rates could reach long-run equilibrium within 2.5 years, a change in VAT revenues takes approximately 1.3 years, and a change in deposit interest rates takes approximately 10 months to reach equilibrium. The long-run equation shows that a 1% decrease in inflation rates affects VAT revenues by 0.003% and deposit interest rates by 0.49%. A 1% decrease in VAT revenues has a negative impact on the inflation rate and deposit interest rates. On the other hand, it has been determined that there is a bidirectional causality between inflation and VAT revenues and deposit interest rates, and from VAT revenues to inflation and deposit interest rates.

Keywords: *Johansen Cointegration, VECM Analysis, VAT, Deposit Interest, Inflation.*

Giriş

Ekonomi biliminin araştırma ve faaliyetlerini yoğunlaştırdığı birçok problem ve alan olmakla birlikte; genellikle tam istihdam, fiyat istikrarı, sürdürülebilir büyüme ve cari işlemler açığı gibi odaklanmış olduğu sorunlar dikkat çekmektedir. Bu gibi sorunlar çerçevesinde kamu gelirleri, kamu harcamaları, bütçe süreçleri ve borçlanma gibi “Maliye Politikası” çerçevesinde aktif olarak kullanımda tuttuğu araçlar bulunmaktadır. Maliye politikaları sayesinde ekonomide meydana gelen ya da gerçekleşebilecek olan bazı krizlere önlemler alınması sağlanabilmektedir. Hükümetin maliye politikası araçları sayesinde bazı zamanlarda yatırımları teşvik edici, bazı tasarrufları artırıcı ve bazen de tüketim-üretim artırıcı/azaltıcı gibi makroekonomik dengeyi değiştiren ve düzenleyen müdahaleleri olabilmektedir. Bu gibi durumlarda en çok ve yaygın olarak kullanılan araçlardan birisi olarak vergiler gelmektedir. Ülkelerin kendi vergi yasa ve mevzuatları çerçevesinde dolaylı ve dolaysız vergilerden oluşan bir vergi sistemleri mevcuttur. Bu vergi sistemleri arasında en önemli ve

toplanılabilmesi nispeten daha kolay olan Katma Değer Vergileri ön plana çıkmaktadır.

KDV, çalışmamız çerçevesinde ele alınacak olan enflasyonist bir dönemde oran ve kapsamlarında yapılacak olan değişikliklerle kişi ve kurumların harcanabilir gelirlerinde meydana getireceği azaltımlar çerçevesinde tüketim üzerinde etkili olabilmektedir. Ayrıca KDV'nin tahsilinin görece daha kolay ve işlevselliğinin daha hızlı tepkiler vermesi bu noktada ülkeler/hükümetler açısından da en çok tercih edilen bir dolaylı vergi çeşidi olmasını sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda bu durum dolaylı vergi gelirlerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının daha yüksek olmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise bu oranın daha az olduğu gözlemlenebilmektedir. Diğer taraftan KDV gibi dolaylı vergilerin, vergileme adalet ilkesi açısından çeşitli tartışmalara neden olduğu ve aynı zamanda da gelir dağılımında adaletten vergi yüküne birçok farklı mali konuda negatif etkilere sebep olabilmektedir.

Öte yandan piyasada bulunan tüm aktörlerin beklentilerine yön veren, hane halkını ilgilendiren, para miktar, faiz vb. politikalarını içeren “Para Politikaları” da aktif olarak kullanılan düzenleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır. Piyasada gerçekleşen herhangi bir kriz ve şok durumunda bu politikaları kullanarak düzenleme yapılmaya çalışılmaktadır. İktisadi faaliyetler açısından değerlendirildiğinde yatırım ve tasarruf gibi en önemli unsurları bir arada etkin bir şekilde kullanıma sunabilmek para politikaları açısından önem arz eden bir konudur. Bazı durumlarda firma ve hane halkı çeşitli krediler vasıtasıyla yatırım yapabilmektedir. Tasarruflar açısından değerlendirildiğinde kişi ve kurumlardan toplanan mevduatların ve bunlara uygulanacak faiz oranlarının piyasanın iş ve işlemleri açısından önemli bir etki oluşturacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bankaların kaydı para oluşturmalarından en büyük etkiye sahip olan değişkenlerden birisi olarak mevduat faiz oranları karşımıza çıkmaktadır. Bankaların toplamış oldukları mevduatların maliyetini oluşturan bu oran, aynı zamanda bankaların temel gelirlerini oluşturan kredi faiz oranlarına etki etmektedir. Mevduat faizinde meydana gelebilecek artışlar dolaylı olarak kredi faiz oranlarını da artıracığı için, bireysel ve kurumsal kredi satışlarında azalmalar meydana getirebilecek, bu ise tüketimde meydana gelecek azalmaların üretim kanadını etkilemesine, tasarrufların yatırıma dönüşmesinde olumsuz etkiler oluşturacaktır. Enflasyonist dönemler ise enflasyonun nedenine bağlı olarak çeşitli ve farklı yönlerde para politikalarının belirlenmesini etkileyerek mevduat faizlerinde değişikliklerin yaşanmasına neden olabilecektir. Mevduat faizlerinin arttığı talep artışına bağlı bir enflasyonist dönemde birey ve kurumların banka tasarruf mevduatlarını artırma eğiliminde olmaları, kredi gibi yeni borçlanma araçlarını kullanmamaları talebi daraltabilecektir.

Bu çerçevede makroekonomik performans açısından uygulanan para ve maliye politikalarının eşanlı ve sürdürülebilir olarak ilerlemesi her ülke için vazgeçilemez bir piyasayı dengeleyici unsur olarak kullanılabilir.

Çalışmamızda enflasyon teorileri kapsamında ele alınması gereken birçok farklı değişken ve durum olmakla beraber yukarıda da bahsedildiği üzere para ve maliye politikalarının en önemli kalemlerinden olan KDV gelirleri ile Mevduat Faiz oranlarının Enflasyon oranları açısından birbirleri üzerindeki etkileri tartışılacaktır. Temel öğretilerin dışında spesifik olarak ele alınacak olan bu konu, alan dizininde yapılan birçok araştırmadan kullanılan değişkenler ve elde edilen sonuçların metotları açısından farklılaşacaktır. Öte yandan çalışmamız eşanlı bir şekilde yürütülmesi gereken para ve maliye politikalarının konu özelinde spesifik olarak durumu değerlendirilerek elde edilen sonuçlar çerçevesinde eşanlı olmayan bir para ve maliye politikası uygulamalarındaki sorunlar üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, çalışmamızın önemi literatürde henüz değerlendirilmemiş olan Mevduat Faizi, KDV Gelirleri ve Enflasyon üçlüsünde meydana gelen tepkileri güncel bir ekonometrik model çerçevesinde analiz ederek, alanda bulunan bu boşluğa ve soruna spesifik olarak yaklaşarak literatüre katkı sağlamaktır. Literatüre sağlayacağı katkının yanı sıra çalışmamızın politika yapıcılar için enflasyonist bir baskının bulunduğu bir ekonomide merkez bankasının para politikası ve vergi politikalarının oluşumunda etkinliğini artırabilmek adına referans niteliğinde kullanılabilmesi hedeflenmektedir.

1. PARA VE MALİYE POLİTİKALARI

Para ve Maliye Politikaları özellikle enflasyonist dönemler dikkate alındığında ciddi öneme sahiptir. Bu politikaların ülke ekonomilerinin genel gidişatı ve düzenlenmesi açısından çeşitli dönemlerde farklı iktisadi kurala bağlı olarak kullanıldığı uzun yıllardır görülmektedir.

1.1. Para Politikasının Amaç ve Araçları

1776'da Adam Smith yazmış olduğu "Milletlerin Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir İnceleme" kitabında, düzenli bir kâğıt para sisteminin ekonomik büyümeyi ve istikrarı sağlamada önemli bir rol oynayabileceği belirtilmiştir (Taylor ve Williams, 2011, s. 830). Para ile ilgili olan etmenlerin neden olduğu Napolyon Savaşları sırasında ortaya çıkan finans krizlerine atıfta bulunarak, 19. yüzyılın başlarında Henry Thornton ve David Ricardo para politikalarının düzenlenmesinin önemini vurgulamışlardır. K. Wicksell, ve I. Fisher I. Dünya savaşı döneminde sırasında hiperenflasyon riskini önlemek için para politikalarının çarpıcı önemini vurgulamışlardır. 20. yüzyılın ortalarında, Büyük Buhran döneminde yapılan hataların tekrarlanmaması için M. Friedman büyüme hızının sabit bir çerçevede gerçekleştirilmesi kuralını önermiş, öte yandan 20.yüzyıl sonlarında, fiyat ve çıktı miktarındaki dengesizlikleri gidermek için kurala dayalı politikalar ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu çerçevede Taylor Kuralı

gibi çağdaş para politika kuralları önerilerek kullanıma geçmiştir (Doğdu, 2019, s. 29).

Para politikası ve ekonomi politikası birçok açıdan aynı hedeflere sahip olmalarına rağmen, bazı farklılıklar da bulunmaktadır (Doğdu, 2022, s. 451). Benjamin Friedman (2000), para politikasını, genel fiyat seviyesindeki değişimler gibi finansal etkenlerin yanı sıra finans dışı çıktı düzeyi ve iş gücünü içeren iktisadi faaliyetlerin hızı ve yönünü tayin edebilmek için kullanılan bir araç olarak tanımlamıştır. İş gücü, finansal denge, fiyat istikrarı, iktisadi büyüme, gelir dağılımında adalet ve ödemeler dengesinde meydana gelen açık seviyeleri gibi öncelikler para politikalarının öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır.

Tam istihdam düzeyi, ekonomide aktif olarak mevcutta bulunan bütün üretim faktörlerinin tam ve etkin olarak kullanılabilmesini ifade eder. Dar bir tanımlamada ise, tam istihdam sadece emeğin etkin olarak ve tam düzeyde kullanılması anlamına gelir. Tam istihdam düzeyine ulaşılmasının para politikaları çerçevesinde amaç olarak belirlenerek işsizliğin ortadan kaldırılması ya da en aza indirgenmesi hedeflenmektedir. Yanı sıra mevsime dayalı ya da arızı olarak gerçekleşen doğal işsizliğe neden olan faktörler etrafında günümüz ekonomilerinde belli bir işsizlik oranının doğal işsizlik seviyesi olarak kabul edildiği bilinmektedir (Doğdu, 2019, s. 30).

Merkez bankaları öncelikli ve en önemli hedeflerinden biri olarak fiyat istikrarı tanımlayabilir ve bir ekonomide stagflasyon, deflasyon, slumpflasyon ve enflasyon gibi durumların yaşanmamasını ve fiyatların genel düzeyinin sürekli olarak dengede kalmasını amaçlayabilmektedir (TCMB, 2013, s. 8). Fiyatlar belirli bir seviyenin altına veya üstüne çıktığında, bu durum fiyat istikrarını bozar ve yukarıda bahsedilen olumsuz ekonomik durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Enflasyon, fiyatların genel düzeyinde sürekli bir artışı ifade eder, ancak her fiyat artışı enflasyon anlamına gelmez. Fiyat istikrarının sağlanamadığı durumlarda, bireysel karar vericiler ekonomik faaliyetlerine riskle yaklaşır, fiyat değişimlerini doğru bir şekilde ayırt edemez ve gereken bilgiye erişemezler (TCMB, 2013, s. 10). Fiyatlarda istikrarın gerçekleşmediği zamanlarda, uygulamada olan politikaya güven azalabilir ve siyasi iktidar geniş kapsamda iktisadi politikaları uygulayamayabilir. Bu nedenlerle, fiyatlarda istikrarın gerçekleştirilmesi en önemli hedefi olarak nitelendirilebilmektedir (Doğan ve Akbay, 2016, s. 630).

Küreselleşen dünyada ekonomik entegrasyonun önemi, serbest piyasa ekonomisi ve dış ticaretteki değişimlerle birlikte daha da artmaktadır. Bu durum, para politikalarının ekonomik yönlendirme sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Merkez bankalarının ulusal ve uluslararası etkenlere müdahale ederek ekonomiye likidite sağlaması veya liderlik etmesi, para politikalarının ekonomiye etki etme potansiyelini vurgular. Ekonomik gelişme, büyüme ve kalkınma ise dinamik bir iktisat politikasıyla gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda, para politikalarının temel amaçlarından

birini oluşturur ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında önemli bir rol oynar (Doğdu, 2019, s. 31).

Gelir dağılımı, bir ekonomideki gelir dağılımının adil olup olmadığını ölçmek için Gini katsayısı kullanılarak değerlendirilir. Gini katsayısı, 0 ile 1 arasında değer alır; katsayı sifıra ne kadar yakınsa, gelir dağılımı o kadar adildir. Gini katsayısı bire yakın olduğunda ise gelir dağılımında adaletin sağlanamadığını ifade edilmektedir (Tokathoğlu ve Selen, 2021, s. 446). Gelirin yeniden dağıtımıyla adil bir gelir dağılımı sağlanmaya çalışılırken maliye ve para politikalarından faydalanılır. Para politikaları, açık piyasa işlemleri, faiz oranları ve reeskont gibi araçlarla gelirin düzenlenerek adil dağıtılmasına katkıda bulunur. Bireylerin gelirlerini harcama, tasarruf veya yatırım olarak kullanma tercihleri de para politikaları tarafından etkilenebilir (Pehlivan, 2021, s. 309). Örneğin, bireyler tasarruf amacıyla fonlarını vadeli bir banka mevduat hesabına yatırır ve faiz oranının sağlayacağı gelir artışlarına ulaşırlar. Bu mevduatlar aynı zamanda başka bireyler veya kurumlar tarafından kredi almak için kullanılabilir ve bu süreçte bankaların kaydı para oluşturma faaliyetleri, Merkez Bankalarının belirlediği sınırlar içinde gerçekteşir.

Faiz istikrarı, ekonomik güvensizliği ve belirsizliği azaltmak için önemlidir. Faiz oranlarında yaşanan dalgalanmalar, ekonomik güveni ve istikrarı zedeleyebilir. Tüketici veya ticari kredi faizlerindeki artışlar, merkez bankası para politikaları çerçevesinde iş gücü, ekonomik büyüme ve fiyat istikrarı hedeflerine aykırıdır ve bu nedenle faiz artışlarını engellemeye çalışırlar. Krediler, para aktarım mekanizmalarına ait bir parça olarak günümüz ekonomilerinde önemli etkilere sahiptir ve finans sistemlerinin, iktisadi büyümenin temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Banka kredi hacimlerinde meydana gelen artışlar, yatırımları ve tüketim harcamalarında farklı etkiler oluşturabilmektedir (Çelik ve Kayacan, 2023, s. 1521). Yatırım yapacak firmalar, faiz oranlarındaki belirsizlik nedeniyle gelecek hakkında endişe duyabilir ve yatırımlardan kaçınabilirler. Benzer şekilde, bireysel tüketiciler de örneğin ev alımı gibi büyük kararlarında faiz oranlarındaki belirsizlikten dolayı kredi kullanımını erteleyebilirler. Merkez Bankaları genellikle faiz oranlarının yükselmesini istemezler çünkü bu durum, ellerindeki politika araçlarını azaltarak güçlerini zayıflatabilir. Bu nedenle, faiz istikrarı merkez bankaları için önemli bir konudur (Özpençe ve Noyan, 2023, s. 452).

Döviz piyasalarındaki denge, yerel paranın yabancı para cinsinden değerini sürekli olarak korunmasını merkez bankalarının tutum, politikaları ile ilişkilidir. Bu durum, özellikle ulusal paranın değerinin düşmesi durumunda ithalat ve ihracat işlemlerinde sorunlara neden olabilir. Ülke merkez bankaları, piyasada meydana gelen bu istikrarsızlığı düzeltmek için çeşitli araçlar kullanır ve ulusal paranın değer kaybını önlemek için döviz piyasasına müdahale ederler. Ancak bu müdahaleleri yaparken, kendi rezervlerini de dikkate almak zorundadırlar çünkü aşırı rezerv kullanımı

Merkez Bankalarını mali açıdan zorlayabilir. Bu nedenle, döviz piyasalarına müdahalede kullanılan araçlardan biri olarak politika faizi işlemleri gerçekleştirilebilir. Bu şekilde sermaye hareketliliğinden faydalanarak döviz sıkıntısını gidermeye çalışırlar. Ancak döviz piyasasındaki sürekli dalgalanmalar güvensizlik ve belirsizlik yaratabilir, bu da iç ve dış yatırımcılar üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Ulusal paradaki değer düşüklüğünü bertaraf ederek korumak, yüksek oranlı faizlerden kaçınmak merkez bankasının döviz piyasalarının dengede olmasını amaçlar ve bu çerçevede de politikalar belirleyerek kullanır (TCMB, 2013, s. 15).

Para politikası, belirli hedeflere ulaşabilmek için para arzını kontrol ederek piyasaya yön vermek için çeşitli politika araçlarıyla müdahale eder. Bu araçları kullanarak, makroekonomik göstergelerdeki sorunları sürdürülebilir bir şekilde çözmeye çalışır. Aynı zamanda, piyasada oluşabilecek dengesizliklerin ekonomide potansiyel sorunlara yol açmasını engellemek için önlemler alır. Maliye politikasıyla birlikte, piyasada aktif bir rol oynayarak para politikalarının da ekonomide etkin olduğu görülür.

Tablo 1. Para Politikası Araçları

	Dolaysız Araçlar	Dolaylı Araçlar
Faiz Oranı Kontrolü	Finansal aracı kurumların portföylerini tekrardan düzenlenmesi	Açık Piyasa İşlemleri
Reeskont Kotalarının Farklılaştırılması	Özel Mevduatlar	Reeskont Oranları
Hisse senetleri ve Tahvil alımları çerçevesinde kredilerin kontrol edilmesi	Tüketici Kredilerinin Kontrolleri	Kısa Vadeli Faiz Oranları Zorunlu Karşılıklar
Moral Desteği	Çeşitli Reklam ve Gayri resmi öneriler	Disponibilite Kredi Tavanı

Kaynak: Doğdu, 2019.

1.1.1. Dolaylı Para Politikası Araçları

Merkez bankaları açısından uygulanabilirliği kolay, kullanışlı ve en önemli politika aracı olarak “Açık Piyasa İşlemleri (APİ)” gelmektedir. Bu politika aracı piyasada bulunan para arzı ve tabanını kontrol edebilmeyi amaçlarken, hazinenin bonoları ve özel sektörün tahvil ve senetlerini belirlenen sınırlı bir süre karşılığında alıp satabilmesi işlemlerini ifade etmektedir. Doğrudan Satış İşlemleri, Doğrudan Alım İşlemleri, Repo İşlemleri ve Ters Repo İşlemleri ile piyasaya müdahale etmektedir (Parasız, 2010, s. 76). Zorunlu karşılıklar, Reeskont penceresi politikası, Kısa vadeli faiz oranları, Kredi tavanı ve Disponibilite uygulamaları Merkez Bankasının fiilen uyguladığı dolaylı para politikaları olarak aktarabilmektedir (Parasız, 2010, s. 76).

1.1.2. Dolaysız Para Politikası Araçları

Döviz Piyasası İşlemleri, Faiz Oranlarının Kontrolleri, Özel Mevduatlar, Ticari Bankalar ve Mevduat Faizleri gibi para piyasaları etrafında ekonomik konjoktürü etkileyebileceği politikalar arasında gösterilebilmektedir (Doğdu, 2019, s. 40).

Çalışmamız çerçevesinde ise daha çok ticari bankalar ve mevduat faizleri üzerinde durulacaktır. Bu açıdan değerlendirme yapılacağı göz önüne alındığında Merkez Bankası, Ticari Bankalar ve Mevduat Faizleri üzerine akademik araştırma çevreleri ve okuyucular biraz daha ayrıntılı bilgiye ulaşığıdaki aktarıldığı üzere ulaşabileceklerdir.

Ticari Bankalar ve Mevduat Faizleri ilişkisi çerçevesinde; bankalar, ticari bir işletme olarak kabul edilir ve varlıklarını sürdürüebilmek ve gelir elde edebilmek için finansal piyasalarda işlemlerde bulunmaktadır. Bankalar için fonlar odak noktası olarak ele alındığında, fon arz edenlerin ve fon talep edenlerin arasında gerçekleşecek olan işlemler amacıyla faiz oranlarının temel belirleyici olarak görüldüğü ve bu amaçla bankaların kaynak oluşturabilmenin bir metodu olarak kullanılan faiz oranları, kredi satışlarının gerçekleştirilmesinde bankalar için bir gelir kalemi olarak görülmektedir (Mengüç, 2017, s. 2).

Faiz oranları, bankaların bilançolarını aktif ve pasif kalemlerini etkilerken bankaların devamlılığı ve karı açısından en önemli etken olarak nitelendirilmektedir. Bankaları diğer özel sektör kurumlarından ayıran temel farklılık, geleceğe yönelik beklentilerin daha fazla önem arz etmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu yüzden, alınacak ya da verilecek olan bir kredinin önemi yüksek ehemmiyet teşkil etmektedir. Alınacak ya da verilecek olan bu kredileri etkileyecek olan faiz oranlarında meydana gelebilecek artış veya azalışlar bankaları finansal riskler açısından daha kırılğan bir hale getirebilecektir (Mengüç, 2017, s. 4)

Borçlanmak isteyen kişi veya kurumlar için belirlenecek olan faiz oranları, ekonomik şartlar çerçevesinde belirlenmektedir. Sektörlerin gelişimleri ve finansal açıdan kaynak dağılımları üzerinde faiz oranlarının yapısı ve seviyeleri önem arz etmektedir. Faiz oranı seviyeleri, kaynakların akışında ve yatırım kararı alınmasında rol oynarken, faiz oranlarının yapısı ise risk, likidite ve işlem maliyeti arasında gerçekleşecek olan farkları doğru olarak yansıtmayabilir ve bu durumda da mali açıdan tasarruflarda bir azalma meydana gelebilecektir. Bu yüzden, banka mevduatlarına uygulanacak olan faiz oranları, kredi maliyetlerini etkilerken, kaydi para miktarlarını da etkilemektedir (Mengüç, 2017, s. 11).

Bankalar, toplamış oldukları mevduatı kredi talebini karşılama amacıyla kullanırken mevduatlara ödenecek olan faizlerle kredi satışından alınan faizler arasında oluşan fark bankaların gelirlerini oluşturmaktadır (Mengüç, 2017, s. 3). Bu yüzden, faiz oranının artırılması ya da mevduat yapısının değişiklikleri kaydi para miktarlarında artış meydana

getirebilmektedir. Sonuç olarak faiz oranı hem etken bir nitelikte hem de edilgen bir nitelikte karşımıza çıkmaktadır.

Faiz oranları genel olarak, finansal sistemde faaliyet gösteren ekonomik birimlerin, ülkenin istikrarına ilişkin beklentileri ve devletin borçlanma eğilimi üzerinde etkili olur, bu durumda kredi hacmini etkilemektedir. Aynı şekilde, bankaların faiz maliyetlerini karşılamak için topladıkları mevduatın krediye dönüşmesi (kredi hacminin artması) ülkenin içinde bulunduğu ekonomik duruma bağlı olarak değişmektedir (Vurur ve Özen, 2013, s. 118).

1.2. Maliye Politikaları

Genel olarak devletin mali araçları kullanarak ekonomiye müdahale ederek yön vermesi şeklinde ifade edebilir. Maliye politikalarının konusunu devletin yapacağı kamu harcamaları, borçlanması ve vergiler çerçevesinde mali araçları kullanarak iktisadi olarak hedeflere ulaşılabilmesi için oluşturduğu, uyguladığı ve kullandığı önlemler bütünü olarak değerlendirebiliriz. Maliye politikasını temel iktisadi politikalarından ayrı olarak düşünmek mümkün olmamakla beraber bu politikalarla paralel bir şekilde sürdürülebilir büyüme, tam istihdam, gelir dağılımında adalet ve fiyat istikrarı gibi makro ekonomik sorunların çözümü için kullanılan politikalar bütünü şeklinde görmek daha doğru ve gerçekçi bir yaklaşım olabilmektedir. Maliye politikasının dört temel alt politikasını; Vergi politikası, Kamu Harcamaları (Giderleri) politikası, Borçlanma politikası ve diğer politika ve araçlar oluşturmaktadır (Pehlivan, 2021, s. 288).

Araştırmamız çerçevesinde bizim için daha çok önem arz eden nokta vergiler politikası ile ilgili olan kısımdır. Bu konuda vergi ve benzeri yükümlüklerin ampirik olarak ayrıntılı inceleme ve örneklendirmesi ise aşağıdaki verilen şekildedir.

Vergi Politikası; Vergiler politikası maliye politikası ve genel ekonomik işleyiş açısından son derece önemlidir. Ekonomideki güncel durum ve sorunlar çerçevesinde vergilerin artırılıp-azaltılması şeklinde uygulanan bir politikadır. Artırım ve azaltımlar vergi oranlarında ya da vergi kapsamlarında yapılan değişikliklerden oluşmaktadır. Vergi oranında ya da verginin kapsamında bir artırım olması durumunda kişi ve kurumların harcanabilir gelirlerinde azaltım yapılarak toplam talep üzerinde denetim kurulabilmesi sağlanır. Tam tersi durumda vergi oran ve verginin kapsamında meydana gelen bir azaltım ise kişi ve kurumların kullanılabilir gelirlerinde bir artışa neden olarak toplam talebi yükseltici bir etkide bulunması amaçlanmaktadır (Aksoy, 2011, s. 444).

Vergiler, dolaylı vergiler ve dolaysız vergiler olmalarına, konularına veya bireysel ve nesnel olmalarına göre sınıflandırılabilir. Vergilerin adalet ilkelerine uygunluğunu gösteren en önemli ayırım, doğrudan/dolaylı vergi ayırımıdır. Vergilerin doğrudan ve dolaylı olarak ayrılmasında dikkate alınan önemli kriterler arasında verginin etkisi, vergi konusunun devamlılığı ve

mükellefin önceden belirlenmiş olması bulunmaktadır (Çelik, 2016, s. 256-257).

Mutlak tahsilat süresine sahip, konusu ve mükellefiyeti devamlı olan, bireylerin ve kurumların ödeme gücünün anlaşılmasını amaçlayan ve uygulanması karmaşık olan vergiler; doğrudan vergiler olarak kabul edilir (Cural ve Çevik, 2015, s. 131).

Vergi mükelleflerinin durumları gözetilmeksizin dolaylı vergiler, ekonominin temel unsurlarına, yani üretim, tüketim ve değişime dayanarak alınır. Gelir ve servet elde edildiği anda değil, harcamaları anda mal ve hizmet fiyatlarına gizlice eklenerek vergilendirilirler. Bu nedenle, vergilendirilmiş malları yoğun kullananlar diğerlerinden daha fazla vergi öderler (Erginay, 1976, s. 121). Bu vergi türü, harcamalar üzerinden alındığı için gelir dağılımını bozma eğilimindedir. Toplanması kolay olduğu ve mali etkisi genellikle fark edilmediği için hükümetler tarafından sıkça tercih edilebilen bir vergi çeşididir. Bu vergi türüne en tipi örnek ise Katma Değer Vergisi olarak verilebilir (Pehlivan, 2021, s. 135).

KDV, tüketicilerin ve işletmelerin kullandığı mal ve hizmetler kapsamında ödenen tüketim vergisi olarak gösterilebilir. Her aşamada üretim-tüketim zincirinde alınan harcamalardan kaynaklanır ve ithalattan, mal üretiminden veya satışından elde edilebilir (Omesi ve Nzor, 2015, s. 280). Ancak sonuç olarak tüketiciler tarafından ödenen bir vergidir (Alizadeh ve Motallabi, 2016, s. 76337). Gelişmiş ve gelişmekte olan hemen hemen tüm ülkelerde cari olarak kullanılan KDV, yönetilmesi diğer vergilere kıyasla kolay, vergiden kaçınılmasının ise zor olduğu bir tüketim vergisi olarak kullanılmaktadır (Acharya, 2016, s. 44-55). İyi planlanmış bir KDV, devletin önemli bir gelir kaynağı haline gelir ve politikacılar tarafından genellikle kabul edilir. Ancak, dolaylı vergilerde görülen gerileyici etkiye sahip olması dezavantajdır. Geniş bir tabana yayılabilmesine karşın tek bir oranda uygulanan KDV, tüketimi kısıtlayıcı bir etki oluşturabilmektedir. Bu nedenle, birçok gelişmekte olan ülkenin vergi sistemlerinde birden fazla oranlı KDV kullanılmaktadır (Smith vd., 2011, s. 3-4).

Katma değer vergisi, bazı yasal durum ve istisnalar harici olmak üzere ekonomideki hemen hemen ayırım gözetmeksizin bütün mal ve hizmet alış-satış işlemlerinden alınan tüketim vergisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretim ve tüketim süreçlerinin hemen her aşamasında eklenen değerler üzerinden alınması, yayılı muamele vergilerine benzerliği olarak görülebilmektedir. Bu vergideki katma değer ifadesi, üretim sürecinde bir firmanın başka bir firmalardan aldığı mal ve hizmetlere eklemiş olduğu değeri ifade etmektedir. Kısaca, bir firmanın üretmiş olduğu mal veya hizmetlerin satışlarından elde ettiği brüt gelirleri ile üretimi gerçekleştirebilmek için kullanmış oldukları tüm ara girdilerin maliyetleri arasındaki fark olarak düşünülebilir (Aksoy, 2011, s. 375). Bu yüzden, tüm firmaların katkıda bulunduğu değere dayanan bir vergi olan KDV, ekonomideki toplam mal ve

hizmet değerini yansıtır ve yerel olarak perakende satış ya da eşdeğer vergisi olarak görülebilmektedir (Alm ve El-Ganainy, 2013, s. 108).

1955'te Fransa'da ortaya çıkan KDV, 1967'de Brezilya'nın kullanımı ile ilk kez Latin Amerika'ya ulaşan ve aynı dönemlerde Danimarka tarafından kabul edilmesi ile Avrupa'ya yayılmaya başlayan dolaylı vergilerin en tipik örneği olarak tarihsel açıdan değerlendirilebilmektedir. Öte yandan Türkiye'de ise 1985 yılında uygulanmaya başlanan Katma Değer Vergisi tek bir oranda alınması durumunda geliri dağılımını bozucu etki oluşturacağından üç farklı oranda uygulanmaya başlanarak bu etkinin azaltılması amaçlanmıştır. Dolaylı bir vergi olarak karşımıza çıkan KDV, tahsilinin kolay olması, tasarruf konusunda artırıcı bir etki oluşturması ve satış fiyatının dışında katma değer üzerinden değerlendirilmesi gibi çeşitli avantajları barındırmaktadır (Şen ve Sağbaş, 2016, s. 217).

Dolaylı vergiler ile enflasyon arasında meydana gelen ilişki incelendiğinde, aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi göze çarpmaktadır. Genel olarak fiyatlar yükselirken, sabit gelire sahip olan bireylerin satın alma gücü azalmaktadır. Bu durum, enflasyonun hızla yükseldiği zamanlarda ise aynı ya da benzer miktarda gelir elde eden bireylerin almış oldukları mal ve hizmet miktarında azalmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin tüketim harcamalarındaki azalma, devletin tahsilatını gerçekleştirdiği dolaylı vergi gelirlerinde de bir azalmaya sebep olmaktadır (Aksoy, 2011, s. 379). Tam tersi durumda ise; KDV ya da ÖTV gibi dolaylı olan vergi çeşitlerinde oluşan artış, tüketimi azaltıcı bir etki ile sonuçlanacağı bilinen bir kavram olarak görülmektedir. Fiyatlarda artışın olduğu dönemlerde, talep kaynaklı enflasyonu kontrol edebilmek için hükümetler dolaylı vergi oranlarını artırarak, enflasyonist baskıyı kırıcı bir araç olarak kullanabilmektedirler (Mutlu ve Çelen, 2012, s. 75). Öte yandan özellikle dolaylı vergilerin oranlarında meydana gelecek artış üretici kanadında olumsuz etki oluşturarak maliyet enflasyonu oluşturacağı bilinmektedir. Devletin uyguladığı vergi tarifeleri üretim maliyetlerinde artışa neden olarak toplam arzda azalmaya ve enflasyonun temel sebeplerinden birisi olarak kabul edilmektedir (Yurttagüler ve Horvath, 2022, s. 130).

Maliye politikalarının temel amaçlarının başında ekonominin istikrarı gelmektedir. Ekonomide oluşabilecek bir sorun ya da piyasa başarısızlığına maliye politikaları ile müdahalede bulunarak sürdürülebilirlik çerçevesinde ekonomik istikrarın tekrar tesisi sağlanmak amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ekonomide deflasyon ve enflasyon gibi farklı dönem ve evreler oluşabilmektedir (Pehlivan, 2021, s. 288). Deflasyonist bir baskının olduğu noktalarda ekonomik müdahalenin para ve maliye politikaları çerçevesinde paralel bir şekilde yürütülerek gerekli işlem ve araçlarla çözümlenmesi sağlanmaktadır (Pehlivan, 2021, s. 289). Öte yandan bu çalışmanın da temel değişkenlerinden bir olan enflasyonist dönemlerde ise; maliye politikalarının işlevi ve kullanılabilir olmasının yanı sıra para politikaları ile tam uyum içerisinde hareket etmesi gerekmektedir (Pehlivan, 2021, s. 292). Aynı

zamanda enflasyonist dönemlerde maliye politikalarının etkin olabilmesi enflasyonun nedenine bağlı olarak kullanılacak politika ve araçların seçilmesine bağlıdır.

2. ENFLASYON ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fiyatlar genel seviyesindeki artışları ifade eden bir olgudur. Enflasyon kendi içinde nedenlerine göre üçe ayrılmaktadır. Talep enflasyonu; ekonominin tam kapasite de olduğu durumlarda farklı nedenlere dayalı olarak toplam talepte oluşan artışın üretim kapasitesini genişleterek karşılanamadığı durumlarda fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen yükselme olarak tanımlayabiliriz. Maliyet enflasyonu; üretim girdi fiyatlarında meydana gelen artışlar sonucunda maliyetlerde gerçekleşen artışların fiyatlara yansımaları şeklinde nitelendirilebilmektedir (Pehlivan, 2021, s. 296). Türkiye gibi gelişmekte olan ve enerji açısından dışa bağımlı olan bir ülkede maliyet enflasyonunu oluşturan temel etmenlerden biri olarak enerji kalemi verilebilir. Enerji kavramının sadece bizim için değil aynı zamanda gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler içinde önemli bir girdi kalemi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin, literatüre petrol krizi olarak girmiş olan, 1973'te enerji maliyetlerindeki yüksek artışlar global bir krizi neden olmuştur (Doğdu, 2022, s. 59). Son olarak ise ele alabileceğimiz enflasyon türü, ekonomide bulunan yüksek talebe karşın, atıl kapasitenin bulunduğu bir ekonomide yapısal sebeplerden dolayı üretimde gerçekleşmeyen artış fiyatları yükseltebilmektedir. Bu durumda ise oluşan enflasyon yapısal bir enflasyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Eğilmez, 2024).

Enflasyon gelir dağılımından faizlerdeki yüksek oranlara, döviz kurlarındaki artışlardan üretimin düşmesine kadar ekonomide birçok farklı etkiye neden olabilmektedir. Öte yandan enflasyon ekonomi dışında sosyal ve siyasal olarak da çeşitli negatif etkilere yol açabilmektedir. Ulusal para biriminde meydana gelen ani ve aşırı düşüşler ekonomik aktörlerin tasarruf, harcama vb. birçok farklı alışkanlığını değiştirmekte ve bununda sosyolojik ve politik sonuçları olabilmektedir. Enflasyonla mücadele bağlamında, her ülkenin Merkez Bankası'nın etkisi, kendi gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterebilir. Genel olarak, hemen her ülkede iktisadi açıdan bir merkez bankası, parasal ve finansal tüm politikaları düzenleme yetisine sahiptir. Ancak, bu araçların etkinliği, döneme, hedeflere ve ülkenin gelişmişlik seviyesine bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Doğdu, 2023, s. 168).

Enflasyonun nedenlerine ilişkin gözlemler, enflasyonun gelişimi ile para arzının büyümesi arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Enflasyonun bir para politikası olgusu olduğu konusunda geniş bir görüş birliğinin yolunu açan bu durum, aynı zamanda para politikasının enflasyonla mücadelede en önemli stratejik araç olarak görülmesine de yol açmaktadır. Aynı zamanda enflasyonun vergi ve mali sistem üzerinde de önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde her boyutta enflasyon, vergiler ve dolayısıyla maliye politikası arasında nedensel ilişki

oldukça önemlidir. Enflasyonun ekonomi üzerinde meydana getirdiği birçok farklı türden maliyet bulunmaktadır. Para biriminin değer kaybetmemesi için önlem almak isteyen kişi ve kurumlar, paralarını ağırlıklı olarak döviz cinsinden bulundurabilmektedir. Enflasyonun nominal ücretlerin artış hızını aştığı dönemlerde reel gelir düzeyi düşme eğilimine girmektedir. Toplumun içerisinde özellikle sabit gelirli kişilerden oluşan kesimin satın alma gücünü olumsuz etkileyen bu durum, yaşam standardını düşürerek ve toplumsal refah kaybına da yol açabilmektedir. Gerçekleşen enflasyon oranının beklenenden daha yüksek oluşması, ekonomide karar alıcı olan aktörler arasında gelir transferlerinin oluşmasına ve bu sebeple de gelir dağılımındaki dengeye olumsuz yönde etki edebilmesine neden olabilmektedir. Ayrıca tamamlanan sözleşmeler enflasyonun tam olarak tahmin edilememesi durumunda ortaya çıkan belirsizlik sorununu da yansıtmaktadır. Belirsizlik nedeniyle risk primini sınırlamak amacıyla ücretler, faiz oranları ve fiyatlar yüksek belirlenebilmektedir. Öngörülemeyen enflasyonun neden olduğu belirsizlik, üretim ve yatırım kararlarının gecikmesine, iş hacimlerinin azalmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda enflasyon da, verginin de sebep olduğu gibi satın alma gücünün transferine sebep olabilecektir. Merkez bankasının para basma yetkisi çerçevesinde elde ettiği senyoraaj geliri, bu aşamada satın alma gücünü temsil etmektedir. Bu kapsamda merkez bankası için yükümlülüğü, elde bulduran kişi ve kurumlar içinse para varlığı oluşturmaktadır (Yurttagüler ve Horvath, 2022, s. 127).

Enflasyonist dönemlerin vergi düzeni ve finans sistemleri açısından da ciddi maliyetlerinin olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Enflasyon dönemlerinde nominal gelirin hızla büyümesi, bireyler ve kurumlar açısından gerçekçi olmayan karların elde edilebilmesine yol açabilmektedir. Artan oranlı bir vergi tarifesi etrafında şekillenen progresif vergi sistemlerinde, vergi oranlarının nominal değerler üzerinden belirlenebilmesi amacıyla gerçekte olmayan gelirlerin ve karın vergilendirmeye tabi tutulması da söz konusu olabilmektedir. Bu durum çerçevesinde enflasyonist bir dönemde mükellefler açısından üzerinde bulunan vergi yükünün, devlet için ise vergi gelirlerinde meydana gelebilecek artışın gözlemlenmesine neden olabilecektir. Öte yandan enflasyonun vergi tahsilatlarında meydana getireceği gecikmeler nedeniyle toplanacak vergi gelirlerinin reel olarak değerinde azalış meydana getirmesi devlet için vergi gelirlerinde bir kayba da neden olabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, enflasyon ile vergilerin arasında çok yönlü bir ilişki olduğu ve ekonomide bulunan bütün bileşenleri etkileyen önemli bir faktör olarak göze çarptığı fark edilmektedir. Bu durum ise bizleri enflasyon ve vergi gelirlerinin arasında bulunan ilişkinin yönünü ve etkisini belirlemek amacıyla makro ekonomiyi anlama ve sorunsallarını çözebilmek için önemli bir ışık kaynağı olarak görebilmekteyiz. Vergi oran ve yapısında oluşacak değişikliklerin toplam talep ve toplam arz üzerindeki etkileri enflasyonist bir baskıya yol açabilmektedir. İktisat politikaları çerçevesinde enflasyonun, reel

vergi gelirlerine nasıl etkide bulunduğunun anlaşılabilmesi uygulanacak olan maliye politikalarına yön verebilmeyi sağlamaktadır. Dolaylı vergilerde meydana gelebilecek bir değişiklik, bu çerçevede enflasyon oranlarını düşürebilmek için ciddi bir araç olarak gözlemlenerek politika yapıcılar için en çok tercih edilen yöntemlerden birisi olarak ön plana çıkmaktadır (Yurttagüler ve Horvath, 2022, s. 128).

Katma değer vergisi ve enflasyon arasındaki ilişkiyi araştıran birçok çalışma bulunmaktadır (Katz ve Rosen 1985; Stern 1987; Poterba ve Rotemberg 1990; Bayoumi ve Gagnon 1992; Besley 1999; Mankiw ve Reiss 2002, Caballe ve Panades 2004; Carbonnier 2007; Carare ve Danninger 2008; Gabriel ve Reiff, 2010; Miki 2011; Benkovskis vd. 2012; Benkovskis ve Fadejeva, 2014). Poterba ve Rotemberg (1990) Amerika Birleşik Devletleri'nde enflasyon ve vergi oranları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve hükümetin bu bileşenleri bütçedeki gelirleri artırmak için kullandığını bildirmiştir. Benkovskis ve Fadejeva (2014) Letonya'da katma değer vergisi oranının enflasyon üzerindeki etkisini Letonya Merkezi İstatistik Bürosu tarafından sağlanan TÜFE mikro verilerini kullanarak incelemiştir. KDV oranındaki değişikliklerin, özellikle KDV oranının revize edildiği anlarda, enflasyon üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceğini savunmuşlardır. Miki (2011), 1980'in ikinci çeyreğinden 2010'un üçüncü çeyreğine kadar 14 gelişmiş ülke için panel veri modelleri kullanarak, katma değer vergisi oranı değiştirildiğinde toplam tüketim ve ekonomik büyümenin üç eğilim gösterdiğini, KDV oranının artırılması veya azaltılmasından hemen önce arttığını veya azaldığını yansıtmaktadır.

Vlad vd.ye (2017) göre; KDV artışıyla birlikte, işletmelerin vergi artışının etkilerini yansıtmayıyla ekonomide fiyatlar yükselir. Teknik olarak bu, tüketici fiyat endeksinin bir yıl boyunca arttığı anlamına gelir; buna ilk tur etkisi denir. Ancak ekonomik birimlerin beklentileri tamamen rasyonel değilse ya da merkez bankasının enflasyon hedefi inandırıcı değilse, birimlerin KDV artışından kaynaklanan ek enflasyonun kalıcı olduğunu düşünmesi ve gelecekteki enflasyonun uzun vadede KDV artışından öncekinden daha yüksek kalması riski vardır. Bu durumda, vergi artışının etkisi daha yüksek ücretler ve beklentiler şeklinde de ortaya çıkabilir. Bu ikinci dolaylı süreç ikinci tur etki olarak adlandırılmaktadır. Tüketim vergisi oranlarının sık sık değiştirilmesi durumunda, para politikası tepkisi gerektirebilecek bu ikinci tur etkinin ortaya çıkma olasılığı daha yüksektir.

KDV oranındaki oluşabilecek değişikliklerin enflasyonu etkilediği görece mümkün olmakla birlikte, ancak vergi değişikliklerinin tüketici fiyatlarına %100 oranında yansıdığı varsayımına dayanan mekanik bir etki değerlendirmesi, eksik yansıma durumlarında yanlış sonuçlara yol açabilecektir. (Benkovskis, 2013).

Standart KDV oranları değiştiğinde, perakendecilerin vergi öncesi fiyatlarını ayarlamadığını ve bu değişiklikleri vergi sonrası fiyatlara tam olarak yansıttığını varsayarsak, iki KDV artışının fiyat istikrarını doğrudan

etkilemesi ve KDV değişikliklerinin enflasyona teorik bir etkisi olması gerekir. Ancak KDV değişikliklerinin enflasyona yansımaları yavaş ve kısmi olabilir. Örneğin, vergi öncesi fiyat değişmezse, vergi sonrası fiyata sadece KDV oranındaki değişikliği yansıtır. Bu etki, KDV'deki değişikliğin vergi sonrası fiyata tam olarak yansıtılmasına karşılık gelmektedir. Perakendecilerin vergi sonrası fiyatı sabit tutmak için vergi öncesi fiyatı ayarlaması durumunda (örneğin KDV artışının talep üzerindeki etkisini azaltmak için). Bu etki, KDV değişikliğinin geçişkenliğinin olmadığı anlamına gelir (Vlad vd., 2017, ss. 110-111).

Enflasyon teorileri de dikkate alındığında; para arzı, talep baskısı, işçi maaşları ve hammadde fiyatları, beklentiler, döviz kuru, yapısal reformlar gibi enflasyon üzerinde etkisi olan birçok maliyet unsurları bulunmaktadır. Ancak çalışmamız çerçevesinde literatürde de farklı ülke ve değişkenler çerçevesinde yapılan araştırmalarda bulunduğu gibi, spesifik olarak değerlendirilmek üzere -KDV Gelirleri, Mevduat Faizi Oranları, Enflasyon Oranları- değişkenleri kullanılarak inceleme yapılacak ve diğer değişkenlerin -ceteris paribus- sabit olduğu varsayımı üzerine analiz sonuçları değerlendirilecektir.

3. AMPİRİK YAZIN

Tablo 1'de sunulan bilgiler, konuya ilişkin gerçekleştirilen bazı çalışmaların ekonometrik özetini içermektedir. Tabloya bakarak konuyla ilgili yapılan araştırmalar hakkında genel bir bakış elde edilebilir.

Tablo 2. Literatürde Yapılan Ampirik Çalışmalar

Yazar	Değişken	Yöntem	Sonuç
Nar (2020)	Enflasyon, Cari Denge, Bireysel Kredi Kartları, Bireysel Konut Kredileri, Bireysel Taşıtlı Kredileri, Bireysel Tüketici Kredileri	VAR Modeli, Granger Nedensellik	TÜFE tarafından taşıtlı kredilerine ve kredi kartlarına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi gözlemlenirken, TÜFE'den (enflasyondan) kaynaklanan tek yönlü nedensellik ilişkisi konut kredileri, kredi kartları ve taşıtlı kredilerinden cari dengeye doğrudur. Kredi kartlarından konut kredilerine doğru tek yönlü bir ilişki bulunurken, taşıtlı kredileri ile kredi kartları arasında çift yönlü bir ilişki mevcuttur.
Kurt (2022)	Dolaylı-Dolaysız Vergiler, Enflasyon, Büyüme Oranları	VAR Modeli, Granger Nedensellik	Dolaysız vergilerden enflasyona doğru tek yönlü nedensellik belirlenirken, dolaysız vergiler ile ekonomik büyüme arasında doğru yönlü ve dolaylı vergiler ile ekonomik büyüme açısından ise çift yönlü nedensellik bulunduğu tespit edilmiştir.
Yurttagüler ve Kutlu Horvath (2022)	Dolaylı vergi gelirleri ile Tüketici fiyat endeksi	Johansen Eşb., Granger Nedensellik	Vergi gelirleri ile TÜFE değişkenleri arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi belirlenirken, TÜFE değişkeninin vergi gelirlerinin sebebini oluşturduğu, ancak vergi

			gelirlerinin TÜFE'nin Granger nedeni olmadığını sonucuna varılmıştır.
Hazman ve Bıçaksız (2022)	2005:01-2021:11 aylık veriler ile dolaylı vergi gelirleri ve enflasyon oranları	VAR Modeli, Granger Nedensellik	Analiz sonuçlarına göre seçili dönemde enflasyon ile dolaylı vergiler arasında çift yönlü nedensellik olduğunu aktarmışlardır.
Kaya ve Öz (2016)	Enflasyon oranı (TÜFE), para arzı, bütçe açığı ve reel döviz kuru	ARDL-ECM	Analiz sonuçları çerçevesinde, enflasyon ve para arzı arasında uzun dönemde, anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuş, enflasyon ile bütçe açığı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Akdoğan (2020)	Türkiye 2004-2019 dönemi, enflasyon oranları (ÜFE-TÜFE) ile dolaylı vergi gelirleri aylık verileri	VAR-Granger-Toda Yamamoto-ARDL	Analiz, dolaylı vergi gelirleri ile üretici fiyat endeksi (ÜFE) arasında nedensellik ilişkisi bulunmazken, tüketici fiyat endeksi (TÜFE) ile dolaylı vergi gelirleri arasında ise tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu aktarılmıştır. Öte yandan, TÜFE ile dolaylı vergi gelirleri arasında uzun dönemde ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ilgili dönem itibari ile enflasyon oranındaki artışın dolaylı vergi gelirlerinin reel değerini azalttığını ifade etmişlerdir.
Koçak, Karış ve Çil (2022)	Türkiye için 1965-2019 yıllık Enflasyon Oranı-Vergi Gelirleri	Enflasyon oynaklığı EGARCH-ADF-PP-VAR Modeli	Sonuçlara göre vergi gelirlerinin enflasyon oynaklığından büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir.
Akçacı ve Koçağ (2013)	2006:01-2012:12 aylık veriler ile personel, transfer, mal-hizmet harcamaları, faiz ödemeleri ve enflasyon oranı	Johansen Eşbütünleşme-Granger Nedensellik-VECM-VAR	İlgili değişkenler arasında Personel, Transfer, Mal ve Hizmet harcamaları ve faiz ödemelerinden enflasyona doğru kısa dönemde tek yönlü nedensellik, kamu sermaye harcamalarından enflasyona doğru nedensellik bulunmamıştır. Uzun dönemde ise, TÜFE'den kamu harcamalarına, kamu harcamalarından enflasyona doğru nedenselliğe ulaşılmıştır.
Arısoy ve Ünlükaplan (2011)	Aylık veriler 1994:1-2010:6 KDV Oranı-Kamu Harcamaları-KDV Gelirleri-TEFE	Johansen Eşbütünleşme-VECM Etki Tepki-Varyans Ayrıştırması	Etki-Tepki Analiz sonuçları, Varyans Ayrıştırması paralelinde KDV gelirleri ile Kamu Harcamaları arasında karşılıklı ve etkili bir ilişki olduğunu, enflasyonist etkiler taşıdığını göstermektedir.
Demir ve Balkı (2023)	Türkiye genelinde online ve yüz yüze anket tekniği kullanılarak 1.100 kişi	OLS regresyon analizi	Bireylerin genel olarak katma değer vergisi indirimlerine yönelik algısı olumlu yöndedir. Bu, piyasanın canlanmasına yönelik uygulanan katma değer vergisi indirimi politikasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, bireyler, katma değer vergisi indirimlerinin fiyatlara yansımadığını düşünmektedir. 2022 yılı Ocak-Ekim

Enflasyon Oranı, Kdv Gelirleri ve Mevduat Faiz Oranları Bağlamında Para ve Maliye Politikasının Araç ve Etkilerine İlişkin Yeni Kanıtlar

Akıncı ve Özçelik (2018)	Türkiye’de 2006:M1-2018:M5 döneminde dolaşım vergileri ile enflasyon	ARDL	Dolaylı vergiler ile enflasyon arasında uzun dönemli bir eşbütünlük ilişkisi bulunduğu belirlenmiştir.
Akgül (2022)	2010M1-2021M6 dönemini kapsayan aylık veriler, enflasyon oranları, vergi gelirleri	Hatemi-J (2012) ve Hacker ve Hatemi-J (2006) simetrik nedensellik analizi	Analiz sonuçlarına göre enflasyondan vergi gelirlerine doğru tek yönlü simetrik bir nedensellik bulunmuştur. Enflasyon negatif şokundan vergi gelirleri pozitif şokuna doğru bir asimetrik nedensellik tespit edilmiştir. Öte yandan asimetrik etki-tepki fonksiyonu sonuçlarına göre enflasyon negatif şoklarının zamanla vergi gelirlerini artırdığını gözlemlenmiştir. Bu durum, Türkiye’de Tanzi etkisinin güçlü olduğunu vurgulamışlardır.
Yaraşır, Tülümce ve Yavuz (2019)	KDV-GSYH 1985-2018	Lee ve Strazicich tek kırılmalı birim kök testi-Gregory-Hansen tek kırılmalı eşbütünlük testi-FMOLS	KDV, vergi sistemimizde önemli bir yer tutan gelir yaratıcı bir vergidir. Araştırmanın sonuçlarına göre, KDV gelirlerindeki %1’lik bir değişim, toplam vergi gelirlerini 2,84 birimlik artışa neden olmaktadır. Öte yandan, ekonomik büyüme ile KDV arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. KDV gelirlerindeki %1’lik bir değişim, GSYH’de 13,45 birimlik bir artışla ilişkilendirilmektedir.
Çatalok (2019)	Enflasyon Oranı ve Toplam Vergi Gelirleri	EKK Yöntemi	Araştırma sonuçları, enflasyonun vergi gelirleri üzerindeki olumsuz etkisinin olduğunu göstermektedir. Vergi gelirleri nominal olarak her yıl artmasına rağmen, enflasyon nedeniyle reel olarak azaldığını ve bu durumun vergilerin hesaplanması ve tahsilatı arasındaki zaman farkından kaynaklandığını aktarmıştır.
Branimir, Vera ve Jelena (2018)	KDV ve Enflasyon Oranı	ANOVA-Tuckey’s HSD Testi	Analiz sonuçlarına göre, bölgedeki vergi oranlarına bakıldığında, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Makedonya’nın incelenen dönemde oranları değişmediği,

diđer űlkelerin ise katma deđer vergisi oranlarını artırdıđı gűrűlmektedir. Bu űlkelerde bu vergi tűrűnűn artırıldıđı yıllarda enflasyon oranının dűştűđű dikkat çekmektedir.

Vlad vd., (2017)	KDV ve Enflasyon Oranı	R Kare ve Dűzeltilmiř R Kare	İlgili dűnem çerçevesinde KDV'nin oranlarının, GSYH'ye oranını artırırken, enflasyon oranını dűřűrmekte, Granger nedeni olduđu sonucuna ulařmıřlardır.
---------------------	------------------------	------------------------------	--

Konu çerçevesinde literatűr incelendiđinde birçok farklı arařtırmacının bu konu űzerinde yođunlařtıđı ve çeřitli deđiřkenlerle farklı analizleri kullanarak istatistiksel deđerlendirmeler yaptđını gűrebilmekteyiz. Yapılan çalıřmaların enflasyon, dolaylı-dolaysız vergiler, GSYH, bűtçe gelir ve gider kalemleri etrafında űkillendiđini, bu çalıřmalarda da ekonometrik olarak farklı model ve analizlerin kullanıldıđı anlařılmaktadır. Çalıřmamızın bu noktada literatűre sađlayacađı katkı ise spesifik olarak KDV Gelirleri ve Mevduat Faizi Oranlarının Enflasyon űzerindeki etkisini incelemektir.

4. VERİ SETİ VE METODOLOJİ

Bu çalıřmamızda, Tűrkiye'de 1985-2022 yılları arasında elde edilen KDV gelirleri ile Mevduat Faizi Oranlarının Enflasyon űzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu sebeple Merkez Bankası EVDS sisteminden ve Hazine ve Maliye Bakanlıđı'ndan analizde kullanılacak olan veriler elde edilmiřtir. Elde edilen verilerin ekonometrik analizi çerçevesinde ADF birim kűk testi, Johansen Eř Bűtűnleřme Testi, Hata Terimleri ve VECM (Vektűr Hata Dűzeltme Modeli) modelleri kullanılarak analizleri gerçekteřirilmifitir.

Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Değişken	Açıklama	Kaynak
KDV	1985-2022 Katma Değer Vergisi Gelirleri	Hazine ve Maliye Bakanlığı
Mevduat Faizi Oranları	1985-2022 Mevduat Faizi Oranları	Merkez Bankası EVDS
Enflasyon	1985-2022 Enflasyon Oranları	Merkez Bankası EVDS

Çalıřmamızda veri setimizin Johansen Eřbűtűnleřme ve diđer yűntemleri kullanabilmemiz için verilerin durađanlıkları kontrol edilmiřtir. Bu kapsamda deđiřkenlerin literatűrde en çok kullanılan yűntem olan ADF kapsamında durađanlık seviyeleri analiz edilmiřtir. ADF testi, standart DF (Dickey-Fuller) testinin geliřtirilmiř bir versiyonudur ve AR(p) sűrecinden faydalanır. ADF testi, p gecikmeli fark terimlerini denklem sistemlerine ekleyerek seriler arasındaki yűksek dereceli korelasyon iliřkisini incelemektedir. Uygun gecikme sayılarını belirlemek için AIC (Akaike Information Criterion) ve SIC (Schwarz Information Criterion) kriterleri kullanılır (Bozkurt, 2013, s. 41).

ADF testinde, H_0 hipotezi ilgili veride birim kűk bulunduđunu, kısaca durađanlıđa sahip olmadđını, H_1 hipotezi ise serinin durađan olduđunu

belirtir. Bu nedenle, hesaplama sonuçlarına göre test istatistiğinin kritik değerden büyük olduğu durumlarda, H_0 hipotezi reddedilir ve serinin durağan olduğu sonucuna varılır. Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan tüm değişkenlerin Sabit ve Trendli birinci seviye farklarda durağan oldukları sonucu elde edilerek diğer analiz yöntemlerine ilerleme kat edilmiştir.

Tablo 4. Durağanlık Testi Sonuçları

Değişkenler	Değişkenin Durumu	Sabit Trendsiz	Sabit ve Trendli
KDV	Seviye	-1.532032	-0.491650
	Birinci Fark	-7.143765*	-7.214564*
Mevduat Oranları	Faizi Seviye	-1.160549	-2.205947
	Birinci Fark	-5.790699*	-5.734187*
Enflasyon	Seviye	-1.170389	-0.796213
	Birinci Fark	-4.256429	-4.186534*

Çalışmada kullanılan değişkenlerin birinci farklarının durağan olduğu göz önüne alındığında, ilgili verilerde Johansen eşbütünleşme testi uygulanabilecektir. Johansen eşbütünleşme testi, değişkenlerin arasında bulunan uzun dönemli bir ilişkinin varlığını belirtmekte ve temelde VAR analizine göre uygulanmaktadır. Bu yüzden, eşbütünleşme testi yapılmadan önce optimal gecikme uzunluğu belirlenmelidir. Değişkenlerin optimal gecikme uzunluğu 1 ($k=1$) olarak elde edilmiştir. Bu nedenle, birinci dereceden durağan ($d=1$) serilerin uygun gecikme uzunluğu 1 ($k=1$) modeli, Johansen eşbütünleşme testi için Eviews 12 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5. Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Gecikme	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	NA	876.0381	15.28899	15.42503	15.33476
1	38.60453*	400.6993*	14.50325*	15.04743*	14.68635*
2	11.59733	449.7279	14.60265	15.55498	14.92308
3	12.32028	472.3627	14.61244	15.97290	15.07020

Tablo 6. Destekleyici İstatistik Sonuçları

Normallik Testi Sonuçları		LM Testi Sonuçları	
Mean	-1.23e-16	F-İstatistiği	124
Median	0.159533	R Kare	32,11365
Maximum	2.231.974	Ki Kare	0.000
Minimum	-2.443.093	Olasılık	0.000
Std. Hata	1.463.397		
Skewness	-0.104186		

Kurtosis	1.732.370	Koentegrasyon Test Model Seçim Sonuçları	
Jarque-Bera	2.475.456	İz Değeri	Max. Öz Değer
Probability	0.290042	1	1

Johansen-Juselius (1990) tarafından açıklandığı gibi, her serinin birinci derece farkında durağanlaştığı durumlarda Johansen eşbütünleşme testi uygulanabilir nitelikte olacaktır. Birden fazla seriden oluşan denklemlerde eşbütünleşme ilişkisi uzun dönem ve vektörel açıdan analize tabi tutulmaktadır. Veri setinde bulunan değişkenler arasında eşbütünleşme mevcutsa, uzun dönemde bir ilişki olduğu anlaşılabilir. Johansen eşbütünleşme testi, vektörel bir test olduğundan VAR (Vektör Otoregresif) bir modele dayanarak eşbütünleşmedeki vektörlerin anlamlı olup olmadığı İz (Trace) ve Maksimum Özdeğer /Maximum Eigenvalue) testi ile analiz edilir. Bu testlere ait denklemler ise (1) ve (2) numaralı olarak ifade edilebilmektedir (Johansen & Juselius, 1990, s. 179);

$$iz \text{ istatistiği} = -T \sum_{i=r+1}^p \ln(1 - \mu_{r+1}) \quad (1)$$

$$maksimum \text{ öz değer istatistiği} = -T \ln(1 - \mu_{r+1}) \quad (2)$$

İz istatistiği çerçevesinde, H_0 hipotezi $r=0$ olarak belirtilir, eş bütünüleşmenin bulunmadığı varsayılır. H_1 hipotezi ise $r \leq 1$ (en az 1 tane) eş bütünüleşme ilişkisi olduğu varsayımı ile gösterilebilir. Hesaplanan iz istatistik değerı kritik değerden daha büyük bulunursa, H_0 hipotezi reddedilerek en az 1 tane eş bütünüleşme ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılır. Maksimum özdeğer testi sonuçlarına göre; H_0 hipotezi $r=0$ olarak ele alınır ve eş bütünüleşme ilişkisi bulunmadığı ifade edilir. H_1 hipotezi ise $r=1$ olarak değerlendirilir ve az bir tane eş bütünüleşme ilişkisi bulunduğunu verir. Maksimum özdeğer istatistiği sonucu elde edilen kritik değerden büyük olduğunda H_0 hipotezi reddedilerek en az 1 tane eşbütünüleşme ilişkisi bulunduğunu ifade edilir.

Tablo 7. Johansen Eşbütünüleşme Testi Sonuçları

Eşbütünüleşme	Özdeğer	İz İstatistiği	Kritik Değer	Olasılık Değerı
Yoktur	0.752773	66.47769	29.79707	0.0000
En Az 1	0.399534	18.96443	15.49471	0.0144
En Az 2	0.046608	1.622778	3.841466	0.2027
Eşbütünüleşme	Özdeğer	Max. Özdeğer	Kritik Değer	Olasılık Değerı
Yoktur	0.752773	47.51326	21.13162	0.0000
En Az 1	0.399534	17.34166	14.26460	0.0158
En Az 2	0.046608	1.622778	3.841466	0.2027

Tablo 7.'de, İz istatistiği çerçevesinde değerlendirilen H_0 hipotezi eş bütünleşmenin olmadığını ($r=0$), H_1 hipotezi ise $r \leq 1$ (en az 1 tane) eşbütünleşmenin var olduğu varsayımını vermektedir. Tablodaki veriler çerçevesinde H_0 hipotezinin iz istatistiği, %5 anlamlılık düzeyi kritik değerinden büyük olduğunu vermektedir. Bu durumda, en az iki adet eşbütünleşmenin olduğu sonucuna ulaşılır. Maksimum özdeğer testi içinse H_0 hipotezi eş bütünleşme ilişkisi bulunmadığını, H_1 hipotezinde ise bir tane eş bütünleşme olduğu varsayılmaktadır. Aşağıda verilen H_0 hipotezine ait maksimum özdeğer istatistiği %5 düzeyindeki kritik değerden daha büyük olması nedeniyle H_0 hipotezi reddedilir. Bu kapsamda maksimum özdeğer eşbütünleşmenin en az iki adet eşbütünleşmenin var olduğu elde edilmiştir. Tabloda verilen sonuçlara göre, iz ve maksimum özdeğer istatistik verileri bize iki adet eşbütünleşik vektör bulunduğu sonucunu vermektedir. Bu sonuçlara göre KDV Gelirleri, Mevduat Faizi Oranları ve Enflasyon arasında uzun dönemli iki eşbütünleşik ilişki gözlemlenmiştir.

Çalışmamızda yararlandığımız veri setlerinde eşbütünleşme ilişkisi bulunduğundan, Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) ekonometrik model olarak kullanılabilir. Johansen eşbütünleşme testi değişkenlerin arasında bulunabilecek nedensellik ilişkisini göstermeyeceği için kısa ve uzun dönem nedensellik analizleri VECM metoduyla incelenecektir. Kullanılan VECM Modeli çerçevesinde hem kısa ve uzun dönemli esnekliklerin tahmini hem de meydana gelen dengeden sapmanın katsayısı belirlenerek bu sapmadan meydana gelen hatanın düzeltilmesi mümkün olacaktır (Enders, 1995, ss. 365-366). Öte yandan VECM modeli bağımlı değişkenler ile açıklayıcı değişkenler arasında meydana gelebilecek sahte regresyon sorununu da düzeltmektedir. Bu çerçevede VECM modeli aşağıdaki gibidir (Sevüktekin, 2010, s. 523-524):

$$\Delta Y_{1t} = \alpha_0 + \sum_{j=1}^k \alpha_{1j} \Delta Y_{1t-j} + \sum_{j=1}^k \alpha_{2j} \Delta Y_{2t-j} + \lambda_1 ECT_{t-1} + \varepsilon_{1t} \quad (3)$$

$$\Delta Y_{2t} = \beta_0 + \sum_{j=1}^k \beta_{1j} \Delta Y_{1t-j} + \sum_{j=1}^k \beta_{2j} \Delta Y_{2t-j} + \lambda_2 ECT_{t-1} + \varepsilon_{2t} \quad (4)$$

Modeldeki ECT_{t-1} hata düzeltme terimi, λ_1 ve λ_2 hata düzeltme katsayılarını temsil eder. Hata düzeltme katsayısı (λ) istatistiki açıdan anlamlı olması ve uzun dönemde sapmayı göstermektedir. Elde edilen katsayı ise uzun dönemli dengeye yaklaşma hızını vermektedir (Gujarati, 2001, s. 729). Çalışmamız açısından tahmin edilen modellere ait denklemler;

$$ENF_t = \alpha_0 + \alpha_1 KDV_t + \alpha_2 MFO_t + \varepsilon_t \quad (5)$$

$$KDV_t = \alpha_0 + \alpha_1 ENF_t + \alpha_2 MFO_t + \varepsilon_t \quad (6)$$

$$MFO_t = \alpha_0 + \alpha_1 KDV_t + \alpha_2 ENF_t + \varepsilon_t \quad (7)$$

$$\Delta ENF_t = \beta_1 + \beta_2 \Delta KDV_{t-1} + \beta_3 \Delta MFO_{t-1} + \beta_4 VECT_t + \varepsilon_t \quad (8)$$

$$\Delta KDV_t = \beta_1 + \beta_2 \Delta ENF_{t-1} + \beta_3 \Delta MFO_{t-1} + \beta_4 VECT_t + \varepsilon_t \quad (9)$$

$$\Delta MFO_t = \beta_1 + \beta_2 \Delta KDV_{t-1} + \beta_3 \Delta ENF_{t-1} + \beta_4 VECT_t + \varepsilon_t \quad (10)$$

(5) ve (8) numaralı denklemlerde Enflasyonu oranı bağımlı değişken, KDV gelirleri ve Mevduat Faizi Oranları ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Öte yandan (6) ve (9) numaralı denklemlerde ise KDV gelirleri bağımlı değişken olarak kullanılırken Enflasyon oranları ve Mevduat Faizi Oranları ise dışsal değişken olarak ele alınmıştır. Son olarak ise; (7) ve (10) numaralı denklemlerde ise Mevduat Faizi Oranları bağımlı değişken, KDV gelirleri ve Enflasyon Oranları ise denkleme bağımsız değişken olarak dahil edilmiştir. (5), (6) ve (7) numaralı denklemler yardımı ile kısa dönem model analizi gerçekleştirilmiştir. Tüm denklemlerde “ ε_t ” hata terimini ifade ederken (8), (9) ve (10) numaralı denklemlerde uzun dönem sabitli ve trendsiz VECM (I) modeli tahmin edilmiştir.

Tablo 8. VECM (Vektör Hata Düzeltme Modeli) Sonuçları

Kısa Dönem Denklem Sonuçları				
	Enflasyon Oranı	KDV Gelirleri	Oranı	Mev. Faiz
Hata Düzeltme Terimi	-0.416081	-0.000761		-1,23E+06
	[-4.76343]	[-0.19020]		[-5.93087]
Enflasyon	-0.016080	-0.003280		-0.496956
	[-0.33127]	[-0.72976]		[-2.13983]
KDV	-4,48E+06	-0.684987		-3,99E+06
	[-3.34070]	[-2.95113]		[-3.32557]
Mev. Faiz Oranı	-0.032788	-0.010268		-0.614739
	[-0.19211]	[-3.47839]		[-4.03000]
Uzun Dönem Denklem Sonuçları				
	Enflasyon Oranı	KDV Gelirleri	Oranı	Mev. Faiz
Sabit	-0.270245	0.021117		-0.406084
	[-0.62662]	[-3.47839]		[-4.03000]
Enflasyon	-	-0.003280		-0.496956
		[-0.72976]		[-2.13983]
KDV	-4,48E+06	-		-3,99E+06
	[-3.34070]			[-3.32557]
Mev. Faiz Oranı	-0.032788	-0.010268		-
	[-0.19211]	[-3.47839]		

Not: "[]" t-istatistik değerleri

Tablo 8’de verilen analiz sonuçları incelendiğinde, kısa dönem denklem sonuçlarında yer alan “hata düzeltme terimi” katsayısı üç modelde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre tahminlerimizde hata düzeltme modelinin aktif olarak çalışırken tahmini gerçekleştirilen VECM (I) modelinin kullanım açısından daha uygun olduğu gözlemlenebilmektedir. VECM katsayısı Enflasyon için -0,42 olarak bulunmuş ve bu çerçevede Enflasyon oranlarında kısa dönemde meydana gelen bir değişikliğin yaklaşık olarak (1/0,42) 2,5 yıl sonra uzun dönem dengesine ulaşabileceği sonucunu vermektedir. Öte yandan KDV gelirleri içinse katsayı -0,0007 olarak hesaplanmış bu durum ise uzun dönemde (1/0,0007) 1,3 yıl sonra uzun dönem dengesine ulaşılacağını göstermiştir. Son olarak Mevduat faizi oranları içinse VECM katsayısı kısa dönemde -1,23 olarak hesaplanmış ve uzun dönemde (1/1,23) dengeye gelmesinin 10 ay gibi kısa bir sürede oluşabileceği sonucunu vermiştir. Tablo 9.da verilen uzun dönem denklem sonuçlarına göre ise enflasyon oranlarında meydana gelen %1’lik bir azalmanın KDV gelirleri üzerinde %0,003 negatif yönlü etki oluşturacağı gözlemlenirken Mevduat faizlerinde ise yaklaşık olarak %0,49’luk bir azalmaya etki edeceğini göstermiştir. Öte yandan KDV gelirlerinde meydana gelen %1’lik bir azalışınsa Enflasyon oranında %4,48’lik bir azalış meydana getirirken Mevduat faizi oranlarında da %3,99’luk bir negatif etki oluşturacağı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak analiz sonuçlarına göre Mevduat faizlerinde meydana gelecek %1’lik bir azalmanın Enflasyon oranlarını %0,03, KDV gelirlerini ise %3,47 oranında azaltacağı anlaşılmıştır. Model tahmininin gerçekleştirilmesinden sonra Wald testi nedensellik sonuçları çerçevesinde de bu durum elde edilen katsayıların istatistiksel olarak anlamlı olduğunu destekler nitelikte gerçekleşmiştir.

Tablo 9. Wald Testi Kısa-Uzun Dönem Nedensellik Sonuçları

Bağımlı değişken	Ki-Kare	Serbestlik Derecesi	Olasılık Değeri
Enflasyon Oranı	13	3	0.0190
KDV Gelirleri	23	3	0.0070
Mevduat Faizi	11	3	0.0210

Tablo 9.’da yapılan nedensellik analizi sonucuna göre Enflasyon oranlarından KDV Gelirleri ve Mevduat faiz oranlarına doğru nedenselliğin olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca KDV gelirlerinden Enflasyon oranları ve Mevduat faizi oranlarına doğru bir nedensellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak elde edilen sonuçlara göre Mevduat Faiz Oranlarından Enflasyon ve KDV Gelirlerine doğru nedensellik olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’ye ait 1985-2022 yılları arasında KDV Gelirleri, Mevduat Faizi Oranları ve Enflasyon Oranları yıllık verileri kullanılarak ülke ekonomisine makro ölçekli bir bakış açısıyla, bu dönemler arasında para

ve maliye politikaları aktarılarak VECM analizi ile bir değerlendirme yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen veriler çerçevesinde hata düzeltme katsayılarının istatistiki olarak anlamlı sonuçlandığı Enflasyon oranlarında kısa dönemde meydana gelen bir değişikliğin yaklaşık olarak (1/0,42) 2,5 yıl sonra uzun dönem dengesine ulaşabileceği, KDV gelirleri içinse VECM katsayısı -0,0007 olarak hesaplanmış bu durum ise uzun dönemde (1/0,0007) 1,3 yıl sonra uzun dönem dengesine ulaşılacağını, Mevduat faizi oranları içinse VECM katsayısı kısa dönemde -1,23 olarak hesaplanmış ve uzun dönemde (1/1,23) dengeye gelmesinin yaklaşık olarak 10 ay gibi kısa bir sürede oluşabileceği sonucunu vermiştir. Öte yandan uzun dönem denklem sonuçlarına göre ise enflasyon oranlarında meydana gelen %1'lik bir azalmanın KDV gelirleri üzerinde %0,003, Mevduat faizlerinde ise yaklaşık olarak %0,49'luk bir azalmaya etki edeceğini göstermiştir. KDV gelirlerinde meydana gelen %1'lik bir azalışınsa Enflasyon oranında %4,48'lik, Mevduat faizi oranlarında da %3,99'luk bir negatif etki oluşturacağı sonucuna ulaşılmıştır. Son model tahminine göre ise Mevduat faizlerinde meydana gelecek %1'lik bir azalmanın Enflasyon oranlarını %0,03, KDV gelirlerini ise %3,47 oranında azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan nedensellik analizi sonuçlarına göre Enflasyondan KDV Gelirleri ve Mevduat Faizi Oranlarına, Mevduat Faizi Oranlarından KDV Gelirleri ve Enflasyon oranlarına çift yönlü nedenselliğe ulaşılmıştır. Ayrıca KDV Gelirlerinden Enflasyon ve Mevduat Faizi Oranına da bir nedensellik olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu çerçevede değerlendirilecek olursa; Türkiye'de ilgili dönem süresince Enflasyonist dönemlerde tüm değişkenler açısından bakıldığında uzun dönemde birbirini tetikleyen unsurlar olduğu öne çıkmıştır. Bu nokta Para politikası uygulamasında Merkez Bankası tercihlerinin Mevduat Faizi çerçevesinde enflasyonist baskıyı kırmakta uzun dönemde etkili olduğu aynı zamanda süreç içerisinde enflasyonu hızlandıran bir etkiye de yol açtığı sonucu çıkarılabilmektedir. Öte yandan Maliye Politikası araçlarından biri olan ve devletin temel gelir kalemini oluşturan vergi politikaları içerisinde yer alan Katma Değer Vergisinin de uzun dönemde enflasyona çift yönlü tepki verdiği gözlemlenmiştir. Bu durum göz önüne alındığında maliye politikalarının uygulanmasında Hükümet tercihlerinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Literatürde sıkça geçen ve çalışmamızda da değindiğimiz üzere para ve maliye politikalarının eş anlı olarak uyum içerisinde uygulanması bu sonuçlarla bir kez daha önem kazanmıştır. Para politikası ya da maliye politikası araçlarının tümünün tek bir hedef doğrultusunda ilerlemesi uzun dönemde istikrarı düzenleyici ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayıcı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak burada örneğin hükümetin kalkınma amacıyla yapmış olduğu bir yatırım, enflasyonu baskılamak amacıyla uyguladığı bir vergi politikasına ters düşebilmektedir. Bu duruma reel olarak; tarımsal üretimi canlandırmak amacıyla verilen sübvansiyonların aynı çiftçilerin harcanabilir gelirlerini artırdığı ve bunun sonucunda talep artışının tüketime yansımaları ile enflasyonu azaltıcı etkiye neden olamayacağı reel olarak düşünölebilmektedir. Aynı dönem içerisinde harcamalar üzerinden

alınan bir vergi olan KDV'nin kapsam ve oranlarının değiştirilerek toplam talep ve tüketimin azaltılmasının amaçlanması her iki durum göz önüne alındığında hem enflasyonist baskı oluşturabileceği hem de enflasyon oranlarında azalmayı tetikleyebilecektir. Bu noktada para politikalarının da etkin bir şekilde kullanılması mevduat faizinin de tek bir hedefe yönelmesi daha gerçekçi sonuçlar elde etmemizi sağlayabilecektir.

Çalışmamızda kullanılan veriler ve değişkenler açısından makroekonomik olarak spesifik bir bakış açısı çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır. Gelecekte bu ve benzeri konularda yapılacak olan çalışmalarda dolaylı ve dolaysız vergi gelirleri, borçlanma vb. maliye politikası araçlarından ve para politikasında kullanılan zorunlu karşılık oranları, reeskont vb. araçlardan değişkenler çerçevesinde yararlanılarak daha kapsamlı ve geniş bir çalışma elde edebilecekleri ön görülebilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Murad Kayacan %50, Ali Doğdu %50

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Murad Kayacan 50%, Ali Doğdu 50%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Kayacan, M. & Doğdu, A. (2024). Para ve maliye politikasının araç ve etkileri: Enflasyon, KDV ve mevduat faiz oranı ilişkisi. *Akademik Hassasiyetler*, 11(25), 106-136. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1445402>

Kaynakça

Acharya, S. (2016). Reforming value added tax system in developing world: the case of Nepal. *Business and Management Studies*, 2(2), 44-63. <http://dx.doi.org/10.11114/bms.v2i2.1616>

Akçacı, T., & Koçağ, E. K. (2012). *Türkiye'de sosyal harcamalar ve yoksulluk*. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II, Malatya.

- Akduğan, U. (2020). Enflasyon ve dolaylı vergiler arasındaki bağlantı: Türkiye örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2248-2262. <https://doi.org/10.33206/mjss.719936>
- Akgül, A. (2022). Türkiye’de enflasyon ile vergi gelirleri ilişkisinin simetrik ve asimetrik nedensellik analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(2), 455-478.
- Akıncı, A., & Özçelik, Ö. (2018). Türkiye’de dolaylı vergilerin enflasyon üzerindeki etkisi. *Maliye ve Finans Yazıları*, (110), 9-20. <https://doi.org/10.33203/mfy.455483>
- Aksoy, ř. (2011). *Kamu maliyesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Alizadeh, M. & Motallabi, M. (2016). Studying the effect of value added tax on the size of current government and construction government. *Procedia Economics and Finance*, 36, 336-344. [https://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671\(16\)30045-4](https://dx.doi.org/10.1016/S2212-5671(16)30045-4)
- Alm, J. & El-Ganainy, A. (2013). Value-added taxation and consumption. *International Tax and Public Finance*, 20, 05-128. <http://dx.doi.org/10.1007/s10797-012-9217-0>
- Bayoumi, T., & Gagnon, J. E. (1992). Taxation and inflation: a new explanation for current account imbalances, International Finance Discussion Papers 420, Board of Governors of the Federal Reserve System, U.S.
- Benkovskis, K., & Fadejeva, L. (2014). The effect of VAT rate on inflation in Latvia: evidence from CPI microdata. *Applied Economics*, 46(21), 2520-2533.
- Benkovskis, K., & Fadejeva, L., Kalnberzina, K. (2012). Price setting behaviour in Latvia: Econometric evidence from CPI micro data. *Economic Modelling*, 29(6), 2115-2124.
- Besley, T.J., & Rosen, H.S. (1999). Sales taxes and prices: an empirical analysis. *National Tax Journal*, 52(2), 157-178.
- Bıçaksız, A. D., & Hazman, G. G. (2022). Dolaylı vergilerin enflasyon ile ilişkisi: türkiye deneyimleri. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 64-85. <https://doi.org/10.38009/ekimad.1094990>
- Bozkurt, H. (2013). *Zaman serileri analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Caballé, J., & Panadés, J. (2004). Inflation, tax evasion, and the distribution of consumption. *Journal of Macroeconomics*, 26(4), 567-595.
- Carbonnier, C. (2007). Who pays sales taxes? Evidence from french vat reforms, 1987-1999. *Journal of Public Economics*, 91(5-6), 1219-1229.
- Cural, M. & Çevik, N. K. (2015). Ekonomik kalkınmanın vergi yapısı üzerindeki etkisi: 1924-2013 dönemi Türkiye örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, 48(3), 127-158.

- Çatalok, C. (2019). *Türkiye’de enflasyonun vergi gelirleri üzerindeki etkisi (1990-2018)* [yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Çelik, S. B. (2016). Vergilemede adalet açısından türkiye’nin dolaysız ve dolaylı vergileme politikası. Sarı, S., Gencer, A. H., ve Sözen İ. (Ed.), *International conference on Eurasian economies* içinde (ss. 256-259). Beykent University Publications.
- Çelik., İ.E., & Kayacan M., (2023). Banka kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: doğrusal olmayan eştümleşme analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(88), 1520-1532. <https://doi.org/10.17755/esosder.1259784>
- Çiftçi, E. (2015). *Türkiye’de enflasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ampirik bir uygulama (1980-2014)* [yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Danninger, S., & Carare, A. (2008). Inflation smoothing and the modest effect of vat in germany. *IMF Working Papers*, 8(175), 1. 1-21.
- Demir, İ. C., & Balki, A. (2023). Tüketicilerin perspektifinden katma değer vergisi indirimleri: ampirik bulgular. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 320-336. <https://doi.org/10.17153/oguibf.1251052>
- Doğan, B. B., & Akbakay, Z. (2016). Enflasyon hedeflemesi stratejisi ile fiyat istikrarının sağlanması. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 629-642.
- Doğdu, A. (2019). *Taylor kuralının gelişmekte olan ülkeler üzerindeki geçerliliğinin Dumitrescu-Hurlin panel nedensellik analizi ile test edilmesi* [yüksek lisans tezi]. Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi.
- Doğdu, A. (2022). G7 VE E7 ülkelerinde GSYİH ve Yenilenebilir Enerji üretimi ilişkisi: Toda-Yamamoto panel nedensellik analizi. *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 3(2), 57-79.
- Doğdu, A. (2023). Türkiye’de enflasyon hedeflemesi ve Genişletilmiş Taylor Kuralının 2008-2023 yılları arasında geçerliliğinin test edilmesi. *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 4(Özel), 166-183. <https://doi.org/10.58702/teyd.1357546>
- Doğdu, A., G. Kurucu & İ. E. Kayral (2020). Testing the validity of Taylor's rule on developing countries for effective financial marketing. Dinçer H., ve Yüksel S., (Ed.), *Handbook of research on decision-making techniques in financial marketing* içinde (ss. 450-470). IGI Global.
- Eğilmez, M. (2024). *Kendime yazılar*. 14 Şubat 2024 tarihinde <https://www.mahfiegilmez.com/2024/01/enflasyon-rehberi.html> adresinden edinilmiştir.
- Enders, W. (2003). *Applied econometric time series*. Haboken Nj: J Wiley.
- Erginay, A. (1976). *Kamu maliyesi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

- Gábríel, P., & Reiff, Á. (2010). Price setting in Hungary-a store-level analysis. *Managerial and Decision Economics*, 31(2-3), 161-176.
- Gujarati, D.N. (2004). *Basic econometrics*. New York: Mcgraw Hill.
- Johansen, S. & K. Juselius (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration- with applications to the demand for money, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52(2), 169-210. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0084.1990.mp52002003.x>
- Katz, M.L., & Rosen, H.S. (1985). Tax analysis in an oligopoly model. *Public Finance Quarterly*, 13(1), 3-20.
- Kaya, M. G., & Ersan, Ö. Z. (2016). Enflasyon, bütçe açığı ve para arzı ilişkisinin Türkiye ekonomisi açısından değerlendirilmesi: 1980-2014 dönemi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 23(3), 639-651. <https://doi.org/10.18657/yonveek.281800>
- Koçak, S., Karış, Ç., & Dilek, Çil. (2022). Enflasyon, enflasyon oynaklığı ve vergi gelirleri arasındaki dinamik ilişkiler: türkiye örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (36), 209-222. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1116532>
- Kurt, O. (2022). *Dolaylı ve dolaysız vergilerin enflasyona ve ekonomik büyümeye etkileri: Türkiye örneği* [yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Mankiw, N. G., & Reis, R. (2002). Sticky information versus sticky prices: a proposal to replace the new keynesian phillips curve. *Quarterly Journal of Economics*, 117(4), 1295-1328.
- Mengüç, I.T. (2017). Türkiye’de bankacılık sektörünün yapısal değişimi. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-14.
- Miki, B. (2011). The effect of the VAT rate change on aggregate consumption and economic growth. *Center on Japanese Economy and Business, Working Paper Series 297*, 1-30.
- Mutlu, A., & Çelen, M. (2012). Dolaylı ve dolaysız vergilerin türk mali sistemi içerisindeki yeri: siyasal, sosyal ve ekonomik sonuçları. *TÜSİAD Yayınları*, 10, 532.
- Nar M. (2020). Bireysel krediler ile enflasyon ve cari işlemler açığı arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. 15(7), 3009-3024. *Turkish Studies* 45493 <https://dx.doi.org/10.7827/>
- Omesi, I. & Nzor, N.P. (2015), Tax reforms in nigeria: case for value added tax (vat), *African Research Review-An International Multidisciplinary Journal*, *Ethiopiavol* 9(4), 277-287. <http://dx.doi.org/10.5430/afr.v5n4p163>
- Özen, E. & Vurur, N. S. (2013). Türkiye’de mevduat banka kredisi ve ekonomik büyüme ilişkisinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 117-131.

- Özpençe, A. İ., & Noyan, E. (2023). Türkiye’de fonksiyonel maliye bakış açısıyla fiyat istikrarı ve tam istihdam. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 449-472.
- Parasız, İ. (2010). *Para teorisi ve politikası*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pehlivan, O. (2021). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Poterba, J.M., & Rotemberg, J.J. (1990). Inflation and taxation with optimizing governments. *Journal of Money, Credit and Banking*, 22(1), 1. 1-30.
- Sevüktekin, M. & Nargeleçekenler, M. (2010). *Ekonometrik zaman serileri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Smith, A., Islam, A., & Moniruzzaman, M. (2011). Consumption taxes in developing countries-the case of the Bangladesh VAT. *Available at SSRN 2028663*.
- Stern, N. (1987). The effects of taxation, price control and government contracts in oligopoly and monopolistic competition. *Journal of Public Economics*, 32(2). 133-158.
- Şen, H., & Sağbaş, İ. (2016). *Vergi teorisi ve politikası*. Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Taylor, J.B., & Williams, J.C., (2011). Simple and robust rules for monetary policy. B. Friedman ve M. Woodford (Ed.), *Handbook of monetary economics* içinde (ss. 830-856). North-Holland.
- TCMB., (2013). Enflasyon ve fiyat istikrarı. *TCMB*, 2013.1-32.
- TCMB., (2024). *Türk lirası işlemleri uygulama talimatı*. Piyasa Genel Müdürlüğü.
- Tokathoğlu, M. & Selen U. (2021). *Maliye politikası*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ünlükaplan, İ., & Arısoy, İ. (2011). Vergi yükü ve yapısı ile iktisadi büyüme arasındaki dinamik etkileşimler üzerine uygulamalı bir analiz. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 38(1), 71–100.
- Yaraşır Tülümce, S., & Yavuz, E. (2019). Türkiye’de KDV’nin vergi gelirleri ve ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: ampirik bir analiz (1985-2018). *Maliye Dergisi*. 176, 549-574.
- Yurttagüler İ.M., & Horvath Kutlu S., (2022). Dolaylı vergi gelirleri ve enflasyon ilişkisi: Türkiye üzerine bir araştırma, *Ekev Akademi Dergisi*, 26(91). 126-139. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1125595>.

Extended Abstract

While there are many problems and areas in which economics concentrates its research and activities, it often focuses on full employment, price stability, sustainable growth, and deficits in gross transactions. Within the framework of such problems, it is actively using instruments such as public revenues, public spending, budgetary processes, and borrowing under the

"Fiscal Policy." Thanks to the government's fiscal policy instruments, there can sometimes be interventions that stimulate investment, boost savings, and sometimes alter and regulate the macroeconomic balance, such as increasing or reducing consumption or production. In such cases, taxes are one of the most widely used means. Countries have a tax system consisting of indirect and direct taxes under their own tax laws and regulations. So that VAT can have an impact on consumption in an inflationary period in the framework of our study, with changes in rates and scope, in the context of reductions in eligible expendable income by individuals and institutions. Moreover, the relatively easier collection of VAT and its faster functionality make it the most preferred type of indirect tax for countries and governments at this point. In many developing countries, this is due to the greater share of indirect tax revenues in total tax revenue. In developed countries, this rate is lower. Indirect taxes, such as VAT, on the other hand, have caused controversy over the principle of tax justice and can also have a negative impact on the tax burden of justice in the distribution of income in many different financial aspects.

On the other hand, we also see "monetary policies," which are actively used as regulators and address the expectations of all players in the market, which concern the household, and which include the policy of quantity of money, interest, etc. When assessed in terms of economic activities, it is important for monetary policy to be able to effectively combine the most important factors, such as investment and savings. In some cases, companies and households can invest through various loans. When assessed in terms of savings, it is an undeniable fact that deposits collected from individuals and institutions and the interest rates applicable to them will have a significant impact on the business and operations of the market. One of the variables that has the greatest impact on the creation of deposits by banks is deposits' interest rates. This rate, which constitutes the cost of deposits collected by banks, also affects the credit interest rates, which make up the banks' basic income. As increases in deposit interest rates could indirectly increase credit interest rates, they could lead to decreases in individual and institutional credit sales, which would negatively affect the production wing and the conversion of savings into investment. Inflationary periods can affect monetary policy in various and different ways, depending on the cause of inflation, causing changes in deposit rates. In an inflationary period with higher interest rates on deposits, the tendency of individuals and institutions to increase bank savings deposits and to refrain from using new borrowing tools, such as credit, could narrow demand.

In this context, the harmonious and sustainable progress of monetary and fiscal policies implemented within the framework of macroeconomic performance can be used as a balancing element and an indispensable market for each country.

The study used annual data on Türkiye's VAT revenue, deposit interest rates, and inflation rates for the period 1985–2022, to provide a macro-scale overview of the country's economy, transmit monetary and fiscal policies between these periods, and conduct an evaluation with VECM analysis. Within the framework of econometric analysis of the obtained data, ADF unit root test, Johansen Cointegration Test, Error Terms and VECM (Vector Error Correction Model) models were used. According to the results of the analyses, the data were found to be stationary at I(I) level, a cointegrated relationship was found to exist between them in the long run and the error term was estimated and evaluated within the framework of VECM analysis. Accordingly, the VECM coefficient for inflation rates in the short run was calculated as -0.0007, which implies that the long run equilibrium would be reached after approximately $(1/0.42)$ 2.5 years; the VECM coefficient for VAT revenues was calculated as -0.0007, which implies that the long run equilibrium would be reached after approximately $(1/0.0007)$ 1.3 years; and the VECM coefficient for deposit interest rates was calculated as -1.23 in the short run, which implies that the long run equilibrium would be reached after approximately $(1/1.23)$ 10 months. On the other hand, the results of the long-run equation show that a 1% decrease in inflation rates will affect VAT revenues by 0.003% and deposit interest rates by approximately 0.49%. It was concluded that a 1% decrease in VAT revenues would have a negative effect of 4.48% on the inflation rate and a negative effect of 3.99% on deposit interest rates. According to the last model estimation, it is concluded that a 1% decrease in deposit interest rates will decrease inflation rates by 0.03% and VAT revenues by 3.47%. According to the causality analysis results, bidirectional causality was found from Inflation to VAT Revenues and Deposit Interest Rates, and from Deposit Interest Rates to VAT Revenues and Inflation rates. In addition, it was also concluded that there is a causality from VAT Revenues to Inflation and Deposit Interest Rates.

The data and variables used in our study have been evaluated from a macroeconomically specific perspective. In future work on these and similar issues, it is foreseeable that they will be able to obtain a more comprehensive and extensive study in the framework of direct and indirect tax revenues, borrowing, etc. instruments of fiscal policy and the variables of compulsory rates used in monetary policy, redemption, etc. instruments.